

به جرئت می‌توان گفت که تجزیه و تحلیل اطلاعات، در صورتی که متکی بر اسناد و متون تاریخی باشد، یکی از پیچیده‌ترین مراحل کار پژوهشگران تاریخ است. اگر جز این بود تحقیقات تاریخی چیزی جز نقل مکرر رویدادها با زبان‌ها و در زمان‌های مختلف نمی‌بود. آنچه مطالعات تاریخی را علمی می‌کند نقادی عالمانه است. بر همین اساس است که امروزه پژوهشگران علل اختلاف نویسندگان یا مورخان دیروز را بر سر یک رویداد، یک شخصیت و یا موضوعی خاص درمی‌یابند و پرده از نانوشتنه‌های آنان برمی‌دارند. به‌عنوان مثال اگر منبعی مدت اسارت خان احمدخان گیلانی را در زندان شاه طهماسب اول (۹۸۴-۹۳۰ ه.ق) دوازده سال می‌داند (فومنی، ۱۳۵۳: ۱۳۲-۶۷) و دیگری ده سال (بدلیسی، ۱۳۶۶: ۲۳۸) و یا مؤلفی زمان آزادی او را زمان شاه سلطان محمد می‌داند (افوشته‌ای نطنزی، ۱۳۷۳: ۶۸ و ۶۹؛ ملا جلال‌الدین منجم، ۱۳۶۶: ۴۱ و ۴۲؛ فومنی، ۱۳۵۳: ۶۴ و غفاری، ۱۳۴۳: ۸۴) و برخی آن را به زمان شاه اسماعیل دوم (۹۸۵-۹۸۴ ه.ق) نسبت می‌دهند، (جنابدی، ۱۳۷۸: ۵۷۴). مورخ امروز با نقادی عالمانه تلاش می‌کند از راه پژوهش در منابع واقعیت مطلب را آشکار کند؛ و این همان عینیت بخشیدن به مطالعات تاریخی است. می‌توان به هزاران نمونه از اختلافات مورخان در مورد مسائل گوناگون اشاره کرد که در بضاعت نوشته حاضر نیست و اهل فن خود بیشتر به آن‌ها وقوف دارند.

بنابراین نقادی عالمانه جزء لاینفک مطالعات تاریخی است و به پژوهش‌های تاریخی روح و غنای خاصی می‌بخشد. اما گاه از یاد می‌بریم که نوشته‌های امروز ما نیز به همان میزان دقت و وسواس، به نقادی آگاهانه، به دور از تعصبات شخصی نیز نیازمند است. این نکته دستاویزی شد تا به‌عنوان یکی از خوانندگان جدی و دلسوز مجله رشد تاریخ، به نکاتی اشاره کنم. بدون تعارف باید گفت مجله رشد تاریخ از معدود مجلاتی است که با درک صحیح نیازمندی‌های مخاطبان خود به رفع نیاز آنان می‌پردازد. درج مقالات علمی، ضمن بالا بردن دانش دبیران تاریخ در زمینه تخصصی، آنان را با جدیدترین مهارت‌های تدریس آشنا می‌کند. بخش گفت‌وگوی مجله و مصاحبه با افراد برجسته، فرصتی است گران‌بها برای آشنایی با مشاهیر و تجربیات ارزشمند آنان در زمینه تاریخ، با این وجود باید گفت بنا بر عرف علمی در تمامی مجلات داخلی و خارجی، نویسنده مسئول نوشته‌های خود است و ثبت نشانی ایمیل نویسندگان، هم بین خواننده و نویسنده ارتباط برقرار می‌کند و هم دادن فرصتی به خواننده است تا بتواند نقاط ضعف و قوت یک کار علمی را بیان کند. متأسفانه این امر در مجله رشد تاریخ نادیده گرفته شده است. لذا پیشنهاد می‌شود در کنار اسامی نویسندگان ایمیل آنان نیز ثبت شود. بخش خوب دیگری که به غنای علمی مجله کمک می‌کند مربوط به معرفی کتاب است. این بخش به‌ویژه برای همکارانی که در شهرستان‌ها خدمت می‌کنند بسیار مفید است و آنان را با تازه‌های نشر آشنا می‌کند به شرطی که اولاً در کنار معرفی کتاب، نقد آن‌ها نیز هم لحاظ شود یا حداقل مخاطب را متوجه سازد که محتوای آن در چه زمینه‌ای به مطالعات تاریخی کمک می‌کند. از همه مهم‌تر کتاب‌هایی معرفی شوند که جدیدالتألیف یا ترجمه باشند نه کتاب‌هایی که سال‌ها پیش چاپ شده و یا چند نوبت از چاپ آن‌ها می‌گذرد. با تشکر صمیمانه از زحمات شما

پی‌نوشت

۱. آخرین حاکم حکومت محلی آل کیا (۱۰۰۰-۷۶۳ ه.ق) در شرق گیلان

سهیلا نعیمی
دانشجوی دکتری تاریخ

از نقدگرگیزی تا نقادی عالمانه